

Тема 5

ОРДИНАЛІСТСЬКИЙ ПІДХІД ЩОДО ВИБОРУ СПОЖИВАЧА

- 5.1. Аксиоми ординалізму.
- 5.2. Крива байдужості як інструмент ординалістського аналізу.
- 5.3. Бюджетна лінія.
- 5.4. Оптимум споживача.

Ключові положення
Терміни і поняття
Завдання для самоперевірки
Завдання для індивідуальної роботи
Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете знати:

- економічний зміст основних елементів системи споживацьких уподобань;
- математичну архітектоніку та аналітичне призначення інструментів ординалістського підходу до пояснення споживацької поведінки;
- логіку обґрунтування раціонального споживацького вибору з ординалістських позицій,

а також уміти:

- виконувати графічну побудову кривої байдужості та бюджетної лінії;
- обчислювати граничну норму заміщення благ і використовувати її в аналізі поведінки споживача;
- моделювати оптимальний вибір споживача з ординалістських позицій;
- аналізувати детермінанти оптимального вибору з використанням інструментарію ординалістської теорії.

5.1. Аксиоми ординалізму

Порядкова концепція корисності

Методологічний підхід ординалістів до пояснення споживчої поведінки виник як прагнення виключити слабку ланку кардиналістської концепції щодо здатності споживача кількісно вимірювати корисність кожної одиниці блага. Спроби заміни абсолютної шкали переваг відносною велись починаючи з 80-х років XIX ст. Засновниками ординалістської теорії корисності вважаються: **Ф. Еджуорт, В. Парето, Дж. Хікс, Є. Слуцький, І. Фішер**. У 30-х роках XX ст. після робіт **Р. Аллена** і Дж. Хікса ця теорія набула завершеної форми.

За ординалістською концепцією споживач не здатен давати кількісну оцінку корисності, натомість він може вибудовувати всі блага у певному порядку: від найціннішого до знеціненого у його суб'єктивній системі переваг. Поняття корисності тут вживається для означення порядку переваги. Якщо за кардиналістською концепцією споживач підбирає окремі одиниці благ для оптимального споживчого кошика, то за ординалістською — він проводить складніші операції. Основною операційною одиницею стає набір благ, у якому, як правило, поєднуються саме ті блага, що формують споживчий кошик. Цільова установка споживача — максимізація корисності — досягається шляхом вибору найкращого (у порядку переваги) набору благ з усіх наявних і доступних альтернативних варіантів.

Система переваг споживача

Для виявлення закономірностей поведінки споживача ординалісти спираються на аксіоми, тобто на своєрідні самоочевидні правила, які описують загальні принципи формування споживацьких переваг.

Аксіома «повної упорядкованості» уподобань. Зіставляючи цінність наборів, споживач упорядковує їх стосовно відношень переваг або рівноцінності чи байдужості. Якщо споживач надає перевагу одному набору перед другим, то це свідчить про наявність переваги першого набору перед другим. Якщо ж споживачеві байдуже, який з наборів вибрати, значить, вони є рівноцінними, а їх корисність — однаковою для нього.

Аксіома «транзитивності» уподобань. Споживач здатен послідовно переносити переваги з одних наборів на інші. Якщо споживач надає перевагу набору A порівняно з набором B , а набору B відповідно з набором C , то він надає перевагу набору A перед C . З іншого боку, якщо набори A і B для нього рівноцінні, а також рівноцінними є B і C , то й A і C — рівноцінні. Слід зазначити, що заперечення транзитивності уподобань унеможливило би вибір споживача в умовах різноманітності благ та множинності їх наборів. Положення щодо транзитивності гарантує узгодженість уподобань.

Аксіома «ненасиченості» потреб. Це положення припускає, що споживач прагне до збільшення обсягів споживання блага, тобто надає перевагу більшій кількості благ, аніж меншій. Звідси і набори, що включають більшу кількість благ, є ціннішими. Положення щодо ненасиченості можна поширити також на інші пріоритети: якісніше блага порівняно з менш якісними, екологічно чисті

порівняно з забрудненими, природні (продукти) порівняно з генетично модифікованими тощо.

Вказані аксіоми утворюють основу мікроекономічного аналізу поведінки споживача з ординалістських позицій. Вони хоча і не пояснюють процеси формування споживацьких уподобань, але дозволяють робити припущення щодо вибору споживача на ринку благ.

5.2. Крива байдужості як інструмент ординалістського аналізу

Мікроекономічний аналіз поведінки споживача з ординалістських позицій використовує потужний математичний апарат, передовсім засоби графічного уявлення.

Утворення лінії байдужості

Коли споживач зіставляє різні набори благ, тоді сферу його вибору можна уявити графічно за допомогою наданої раніше у темі 4 функції корисності (4.3). Якщо споживчий кошик складається з n різновидів благ, то область вибору утворює n -мірний простір, що є досить складним для аналізу. Для спрощення заведено обмежувати асортимент благ двома різновидами: одне з них, наприклад Y , як уже зазначалося у темі 4, може представляти сукупність усіх інших благ за винятком одного з них (наприклад, X), який стає головним об'єктом аналізу. Зміни сукупної корисності U , які відбуваються у процесі споживання благ X і Y , можна уявити у вигляді сфери, як це подано на рис. 5.1. Якщо розсікти цю сферу площиною (ізоклиналлю), то вона характеризуватиме певний рівень корисності, наприклад, U_1 . Один і той же рівень корисності U_1 , як можна пересвідчитися з рис. 5.1, досягається при різних наборах благ X та Y , відображених потовщеною лінією на рис. 5.1. Якщо перенести її на двовимірну площину, де по осі абсцис X та осі ординат Y відображено кількісні значення благ, відповідно X і Y , то ця лінія міститиме всі набори, що приносять споживачеві однакову корисність на рівні U_1 . За аксіомою про упорядкованість уподобань споживача всі ці набори є для нього рівноцінними, і йому байдуже, який з наборів вибрати. Тому лінію, яка є геометричним місцем точок, що означають такі рівноцінні, а точніше однаково корисні набори, назвали кривою байдужості.

Крива байдужості — це лінія, яка показує альтернативні споживчі набори, що приносять споживачеві однакову корисність і тому розглядаються ним як рівноцінні. Використовуючи аналогічний інструментарій побудови, можна одержати як завгодно багато кривих байдужості. Зображення «сімейства» кривих байдужості, яке графічно ілюструє індивідуальні переваги споживача і є упорядкованим за зміною рівня корисності залежно від зміни обсягів споживання наборів благ, дістало назву *карти кривих байдужості*. Її можна уявити за рис. 5.2.

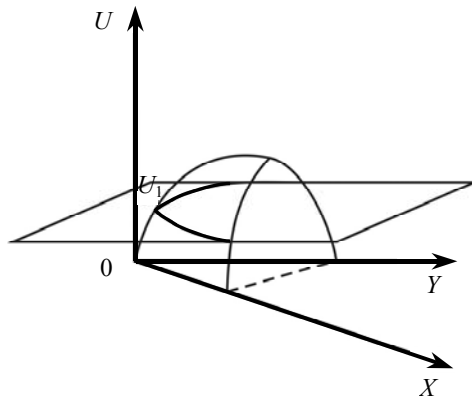

Рис. 5.1. Утворення лінії з однаковим рівнем корисності від споживання наборів благ X і Y

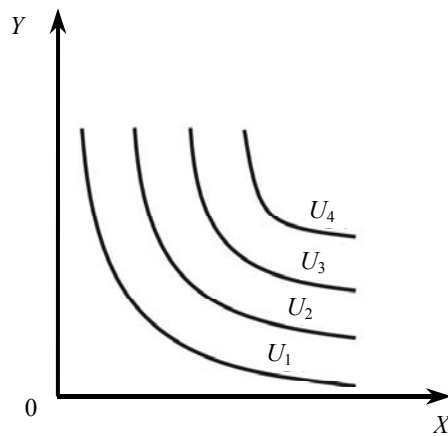

Рис. 5.2. Карта кривих байдужості

Карта кривих байдужості в ординалістській теорії виконує ту саму роль, як і таблиця Менгера (тема 4, табл. 4.2) у кардиналістській. На її основі споживач формує план споживання, максимізуючи корисність за заданого бюджету і визначених цін на блага. Разом з тим криві байдужості — це особливий, спеціальний інструментарій дослідження споживацької поведінки. Для них притаманні такі властивості:

1. Криві байдужості мають від'ємний нахил, що впливає як наслідок аксіоми про ненасиченість споживача благами. Уявлення про це дає визначення якогось набору A , що складається з благ X і Y , у двовимірному просторі, як це подано на рис. 5.3. Усі набори з квадранта 3 є ціннішими, ніж A , тому що включають більшу кількість благ. Водночас усі набори з квадранта 1 менш цінні з тієї ж причини. Множина наборів, з якої можна виділити ті, які рівноцінні A , знаходиться у квадрантах 2 та 4, а саме лінія U — крива байдужості.

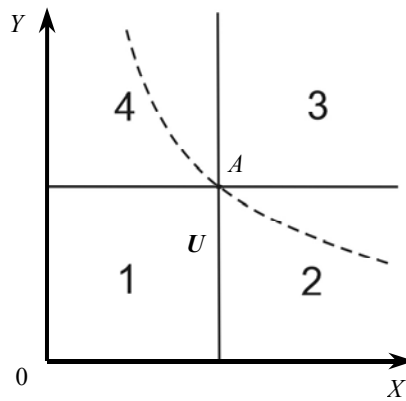

Рис. 5.3. Множина споживчих наборів благ і гіпотетична лінія байдужості

2. Що далі від осей координат розміщена крива байдужості, то вищим є рівень корисності, який вона представляє. Підвищення рівня корисності від U_1 до U_4 на рис. 5.2 ілюструє, що при всякій пропорції розподілу споживання між благами X та Y абсолютний обсяг споживання кожного з благ на вищих кривих байдужості є більшим. Це відповідає припущенню про упорядкованість і транзитивність переваг.

3. Криві байдужості випуклі до початку координат. Це означає, що нахил кривих байдужості зменшується у разі збільшення споживання одного з благ, що входить до набору. Якщо рухатись по одній кривій байдужості, то прагнення споживача забезпечити собі незмінний рівень корисності, тобто рух зверху вниз по кривій байдужості, реалізується шляхом зростання обсягів одного з благ одночасно з відмовою від якоїсь кількості другого. При цьому кожна одиниця блага, вилученого з набору, рівнозначна за своєю цінністю все більшій кількості доданого. Це еквівалентно першому закону Госсена: кожна наступна одиниця блага за незначного його запасу ціниться вище, ніж за великого.

4. Криві байдужості можуть сходиться якомога ближче одна до одної. Це припускає високу подільність благ і надзвичайно плавні зміни рівня корисності. Теоретично це можливо, але практично не завжди прийнятно з огляду на поріг чутливості споживача, тому одиниці виміру благ слід вибирати з урахуванням вказаної обставини.

5. Криві байдужості, що характеризують структуру байдужості споживача, ніколи не перетинаються. Якби це було не так, то припущення про транзитивність переваг не діяло б. Спільна точка двох кривих байдужості (тобто точка їх перетину) означала б різний рівень корисності, що належить їм обом водночас, а це суперечить визначенню сутності кривої байдужості.

Особливості заміщення благ

Класична форма кривої байдужості зображена на рис. 5.4. Її умовно можна поділити на три відтинки: середній, AF і дві бокові, вище точки A та правіше точки F . Множина наборів, що належать середньому відтинку (точки A, B, C, D, E, F), означає для споживача рівноцінним поєднання різної кількості X і Y , тобто їхню взаємозамінність. Однак у наборах з'являються такі кількості благ, зменшення яких споживач не допускає. Це стосується 1 од. блага X (набір A) та 2 од. блага Y (набір F).

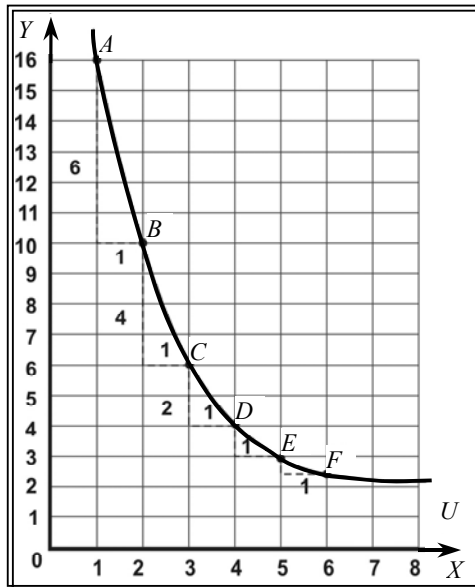

Рис. 5.4. Порядок заміщення благ на кривій байдужості

Ефективною для споживача, таким чином, є взаємна заміна благ лише на середньому відтинку AF . Поза ним заміщення неможливе, і блага виступають як незалежні одне від одного. Відрізок AF називають зоною нормальної субституції благ. Її кількісний аналіз дає уявлення про смаки певного споживача. Для аналізу використовується показник, що характеризує порядок заміщеності благ, який називають **граничною нормою заміщення MRS** . Гранична норма заміщення блага Y благом X ($MRS_{x,y}$) показує, наскільки можна зменшити споживання блага Y (ΔY) при збільшенні блага X (ΔX) на одиницю, не змінюючи при цьому рівень сукупної корисності для споживача, а саме:

$$MRS_{x,y} = -\frac{\Delta Y}{\Delta X}. \quad (5.1)$$

Щоб уникнути незручного для економічного аналізу, але природно математично від'ємного результату, значення MRS використовують за модулем або ж, як це подано у наведеній формулі (5.1), із введенням знаку « $\leftrightarrow$ ».

Графічно гранична норма заміщення двох благ, узятих у певному кількісному співвідношенні, виражається нахилом кривої байдужості у точці, що відповідає цьому поєднанню. Якщо криву байдужості визначити через функцію $Y = f(x)$, то $MRS_{x,y}$ дорівнюватиме абсолютному значенню похідної цієї функції у вибраній точці

$$MRS_{x,y} = |dY(x)/dX|. \quad (5.2)$$

Граничний аналіз порядку заміщення благ

Істотною обставиною для аналізу поведінки споживача є те, що значення граничної норми заміщення під час руху по кривій байдужості змінюються. Це можна простежити за рис. 5.4. Маючи набір A з 16 од. Y та 1 од. X , споживач готовий пожертвувати 6 од. Y задля збільшення у наборі B блага X на 1 од.:

$MRS = 6$. При переході до набору C його схильність до заміщення спадає: $MRS = 4$. Така ж тенденція спостерігається й далі $MRS = 2$ і т. д.

Таким чином, крива байдужості демонструє спадну граничну норму заміщення благ. Порядок заміщення свідчить, що чим більшою кількістю блага володіє споживач, тим легше він поступається ним в обмін на інше благо, якого в наборі менша кількість. Графічно це ілюструється все більшою пологістю кривої байдужості мірою її наближення до осі абсцис. Аналогічні висновки можна зробити, відстежуючи заміщення у зворотному порядку, якщо б благо Y заміщувало X . Тому нахил кривої байдужості за зоною нормальної субституції (вище точки A та правіше точки F на рис. 5.4) стає практично незмінним.

Аналіз заміщення благ за кривою байдужості дозволяє пов'язати зміну граничної норми заміщення зі змінами граничної корисності благ, хоча й без їх кількісного визначення. Вилучення з набору певної кількості блага Y приносить споживачеві втрату загальної корисності, яку він компенсує за рахунок збільшення кількості блага X . Якщо виразити ці компенсаційні пропорції через граничні корисності благ, то матимемо вираз:

$$-MU_y \cdot (\Delta Y) = MU_x \cdot (\Delta X), \quad (5.3)$$

звідси

$$-\frac{\Delta Y}{\Delta X} = \frac{MU_x}{MU_y}. \quad (5.4)$$

Таким чином, граничну норму заміщення можна сутнісно розглядати як співвідношення граничних корисностей благ.

У процесі заміщення блага Y благом X гранична корисність блага X зменшується, а Y — навпаки, зростає, так як по осі ординат ми відстежуємо зворотний процес зміни кількості блага. Кількісне значення співвідношення (5.4) зменшується, що й пояснює спадний характер зміни граничної норми заміщення і нахил кривої байдужості.

5.3. Бюджетна лінія

Формування бюджетного обмеження

Якщо споживчі уподобання — один бік вибору — аналізуються в ординалістській теорії за допомогою кривих байдужості, то другий бік — можливості споживача — потребують залучення спеціального інструмента, який має характеризувати його бюджетне обмеження. Якщо скористатись на рис. 5.3 уявленням про множину благ, то можна визначити сукупність наборів, доступних для споживача за наявного бюджету B і цін на блага (P_x, P_y) . Ця сукупність утворює бюджетне обмеження, яке формується з альтернативних споживчих наборів, що обходиться споживачеві в суму коштів, котра не перевищує його бюджет. Верхня межа бюджетного обмеження окреслюється прямою лінією AC (рис. 5.5), для якої виконується рівність

$$B = P_x \cdot X + P_y \cdot Y. \quad (5.5)$$

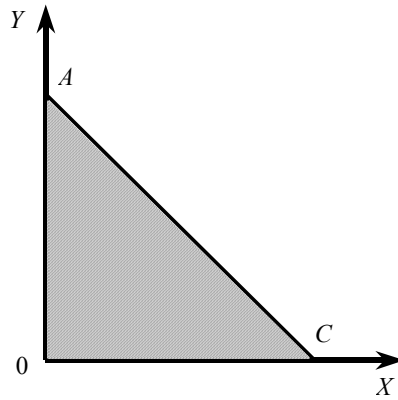

Рис. 5.5. Бюджетне обмеження і бюджетна лінія

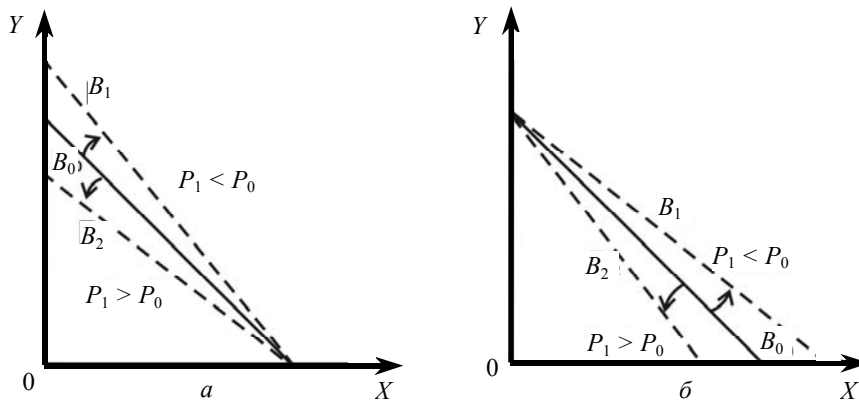

Рис. 5.6. Вплив зміни ціни одного з благ на нахил бюджетної лінії:
а) зміна ціни блага Y ; б) зміна ціни блага X

Набори благ, що знаходяться на лінії AC , є гранично доступними для споживача. Звідси — частина площини, що лежить вище, містить набори благ, які споживач не може собі дозволити, а нижче (затемнене поле) — може. Таким чином, лінія, що розмежовує множину споживчих наборів на доступні та недоступні для споживача, є лінією бюджетного обмеження або **бюджетною лінією**. На кожен з наборів, що перебувають на ній, бюджет витрачається повністю. Виходячи з цього положення точки перетину бюджетної лінії з осями координат (точки A і C на рис. 5.5) визначаються таким чином. Припустимо, що споживач увесь свій бюджет витрачає лише на придбання блага X чи блага Y , тоді він зможе придбати таку максимальну кількість благ:

$$X = \frac{B}{P_x}, \quad Y = \frac{B}{P_y}. \quad (5.6)$$

Віддаленість бюджетної лінії від початку координат визначається величиною бюджету: чим більшим він є, тим далі (вище і правіше) розміщена бюджетна лінія від початку координат. Аналізуючи купівельні можливості споживача

за різного бюджету і незмінних цін на блага, можна графічно показувати це через еквідистантний зсув бюджетної лінії, залишаючи незмінним кут її нахилу.

Зміна нахилу бюджетної лінії

Якщо змінюється ціна одного з благ, то за незмінних інших умов нахил бюджетної лінії теж змінюється, а саме:

- бюджетна лінія стає пологішою, коли зростає ціна блага Y або спадає ціна блага X ;
- бюджетна лінія стає крутішою, коли зростає ціна блага X або спадає ціна блага Y .

Графічно такі зміни зображують поворотом бюджетної лінії всередину і назовні так, як це подано на рис. 5.6.

Кут нахилу бюджетної лінії показує граничну норму заміщення блага Y благом X за умови незмінного бюджету B . Пропорцію такого заміщення можна знайти шляхом нескладних перетворень рівняння бюджетної лінії (5.5), а саме:

- як результат заміщення блага Y благом X :

$$P_x \cdot (X + \Delta X) + P_y \cdot (Y + \Delta Y) = B; \quad (5.7)$$

— за незмінного бюджету різниця значень рівнянь (5.5) і (5.7) дорівнює нулю, тоді результатом віднімання буде вираз:

$$P_x \cdot \Delta X + P_y \cdot \Delta Y = 0; \quad (5.8)$$

- виведемо звідси пропорцію заміщення $\Delta Y/\Delta X$ і матимемо:

$$\frac{\Delta Y}{\Delta X} = -\frac{P_x}{P_y}. \quad (5.9)$$

Співвідношення цін блага X та блага Y являє собою кут, який утворює бюджетна лінія з віссю абсцис. Від'ємний знак цього виразу означатиме характер заміщення: збільшуючи в наборі благо X на 1 од., потрібно «оплатити» це певною кількістю блага Y , від якої доведеться відмовитись. Існує також пояснення нахилу бюджетної лінії через альтернативні витрати споживання блага X . Відмова від можливості споживання блага Y — це справжня економічна ціна більшого споживання блага X . Ця величина вимірюється нахилом бюджетної лінії.

5.4. Оптимум споживача

Порядковий вибір

Споживацький вибір з ординалістських позицій пояснюється через поєднання вказаних вище елементів моделі, тобто кривих байдужості і бюджетної лінії. Припускаючи, що споживач прагне максимізувати корисність від споживання благ, але при цьому має вибрати той набір, що є можливим за певного рівня цін і виділеної суми коштів — бюджету, зіставимо в єдиній системі координат карту кривих байдужості і бюджетну лінію. Це унаочнює зображення на рис. 5.7.

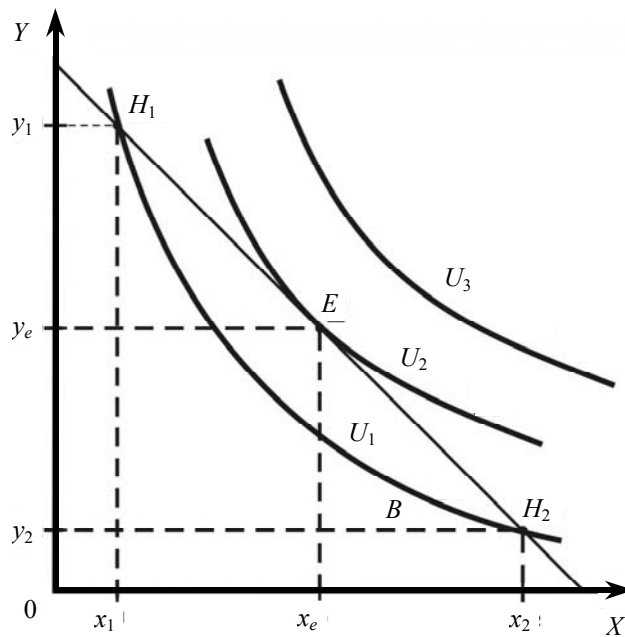

Рис. 5.7. Рівновага споживача

Вибір найкращого з доступних наборів, тобто оптимального, означатиме такий розподіл споживачем свого бюджету, за якого набір благ забезпечуватиме йому досягнення найвищої кривої байдужості. Наведені на рис. 5.7 криві байдужості дають уявлення про переваги споживача і виявлення ним прагнення до отримання все більшої корисності: від U_1 до U_3 . Водночас бюджетна лінія B відіграє роль бюджетного обмеження за наявних коштів.

**Умови
оптимізації
вибору**

Всякий з наборів, що належить кривій байдужості U_3 , є недоступним для споживача, бо перебуває за межами його бюджетних можливостей. Водночас усі набори, що лежать нижче бюджетної лінії B і належать кривій байдужості U_1 , не забезпечують максимальну за даних умов корисність. Очевидно, що всі кращі набори будуть розміщуватись безпосередньо на бюджетній лінії, саме так повністю використовуватимуться кошти бюджету. Однак набори H_1 і H_2 , хоча і лежать на бюджетній лінії, але не можуть вважатись найкращим вибором, тому що належать кривій байдужості U_1 з відповідно меншим від U_2 рівнем корисності. Отже, найкращим буде такий набір, що має спільну точку із бюджетною лінією та найвищою з доступних кривих байдужості — це набір E .

У точці дотику вказаних ліній, точці E , їх нахили збігаються, а отже, має місце така рівність:

$$MRS_{x,y} = \frac{P_x}{P_y}. \quad (5.10)$$

Це означатиме, що споживач платить за кожне з благ стільки, скільки він бажає заплатити. У такій ситуації для нього немає кращого рішення, тому його вибір слід вважати оптимальним. **Оптимальним вибором** є такий розподіл до-

ходу споживача, при якому досягається структура споживання, що забезпечує йому отримання максимальної корисності.

**Рівновага
споживача**

Гранична норма заміщення двох благ характеризує суб'єктивну оцінку їх еквівалентності для споживача, а співвідношення цін благ — їх об'єктивну (ринкову) оцінку. Коли вказані оцінки збігаються, споживач досягає максимального задоволення при своєму бюджеті. Перебуваючи у точці E (рис. 5.7), споживач не має внутрішньої мотивації до пошуку якоїсь іншої комбінації благ. Це свідчить, що в точці E споживач досяг стану рівноваги. Таким чином, рівноважним вважається такий стан споживача, коли рішення про структуру споживання забезпечує йому максимальну корисність і позбавляє внутрішніх стимулів до зміни прийнятого рішення.

Умова рівняння (5.10) еквівалентна другому закону Госсена, що є засадним для кардиналістського підходу (тема 4). Рівність (5.10) в ординалістській теорії має той же зміст, що і рівність (4.6) у кардиналістській. Отже, матимемо:

$$\frac{P_x}{P_y} = \frac{MU_x}{MU_y} \quad (5.11)$$

або

$$\frac{MU_x}{P_x} = \frac{MU_y}{P_y} \quad (5.12)$$

Рівняння (5.12) стверджує, що споживач, який максимізує корисність, формує набір з двох благ таким чином, щоб їх граничні корисності у розрахунку на одну витрачену грошову одиницю зрівнялись між собою. Загальна умова рівноваги споживача (еквімаржинальний принцип) указує, що споживач у стані рівноваги розподіляє витрати на блага у такий спосіб, щоб зрівняти їх граничні корисності, які припадають на одну грошову одиницю коштів, витрачену на кожне з придбаних благ.

Цей висновок, отриманий за допомогою різних інструментів мікроекономічного аналізу, поєднує кардиналістську та ординалістську концепції споживачього вибору.

Ключові положення

1. Ординалістський підхід до розв'язання проблеми споживачього вибору спирається на постулат про здатність споживача зіставляти корисність благ та їх наборів і упорядковувати їх (ранжувати), не оцінюючи в одиницях виміру, але використовуючи при цьому власну шкалу порівнянь.

2. Порядковий підхід виводить на модель поведінки споживача, у рамках якої переваги споживача відносно наявних благ виявляються через криві байдужості. Всякий набір з кривої байдужості надає споживачеві один і той же рівень корисності. Карта кривих байдужості — це спосіб графічного подання функцій корисності для певного споживача.

3. Нахил кривої байдужості свідчить про особливості переваг споживача стосовно благ, що входять у набір, а характер зміни нахилу відображає зміни граничної корисності благ у зв'язку зі змінами обсягу їх споживання. Нахил вимірюється через граничну

норму заміщення благ, яка показує, від якої кількості одного блага (як правило, блага Y) готовий відмовитись споживач, щоб збільшити споживання іншого блага X на 1, не змінивши при цьому загального рівня корисності.

4. Межею можливостей споживацького вибору є лінія бюджетного обмеження, що відображає всі альтернативні набори благ, які за існуючих цін може придбати споживач, витративши увесь свій бюджет. Положення бюджетної лінії залежить від рівня доходу споживача: чим далі лежить вона від початку координат, тим більшим є бюджет споживача.

5. Нахил бюджетної лінії визначається співвідношенням цін на блага, він указує на співвідношення граничних витрат, які пов'язані з придбанням кожного з благ споживачем.

6. Пошук оптимального рішення, що максимізує корисність за виявлених переваг, наявного бюджету і цін на блага, полягає у зіставленні кривих байдужості і бюджетної лінії таким чином, щоб забезпечувалось досягнення найвищої з можливих кривої байдужості.

7. Оптимальним є той набір, який відповідає точці дотику кривої байдужості і бюджетної лінії. Він характеризується рівністю кутів їх нахилу, що свідчить про виконання умови рівності співвідношення граничних корисностей співвідношенню цін на блага — як умови оптимізації споживацького вибору.

8. Так як оптимальний набір благ забезпечує споживачу максимально досягну за даних економічних обставин корисність, то у нього немає внутрішньої мотивації щодо зміни такого набору. Для споживача настає стан рівноваги.

9. Рівновага споживача означає, що його рішення стосовно структури набору є таким, що забезпечує максимальну корисність з урахуванням переваг споживача, його бюджету і цін на блага, що входять до набору.

10. Незважаючи на розбіжності в кардиналістській та ординалістській концепціях споживацького вибору, їх поєднує визнання теоретичної характеристики стану рівноваги споживача та умови його досягнення.

Терміни і поняття

Аксіома «ненасиченості» потреб
Аксіома повної упорядкованості уподобань
Аксіома транзитивності уподобань
Бюджет
Бюджетна лінія
Гранична норма заміщення благ
Карта кривих байдужості
Крива байдужості
Оптимальний вибір
Ординалістська теорія

Завдання для самоперевірки

1. Що таке кардиналізм і ординалізм? Чим вони відрізняються? Що їх єднає?
2. Порівняйте, як проводиться мікроекономічний аналіз вибору споживача на основі граничної корисності благ і споживацьких переваг: що в них спільного і відмінного?
3. Поясніть, який зміст має термін «байдужість» у виборі споживача?